

ISSN 2078-7812

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ

Випуск
43

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Харківський політехнічний інститут»

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ**

Збірник наукових праць

За матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції
14–15 травня 2015 року

**ІДЕЇ АКАДЕМІКА ІВАНА ЗЯЗЮНА
У ПРАЦЯХ ЙОГО УЧНІВ І СОРАТНИКІВ**

Випуск 43 (47)

*За редакцією
доктора технічних наук, професора Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО
і члена-кореспондента Національної академії педагогічних наук України,
доктора педагогічних наук, професора О. Г. РОМАНОВСЬКОГО*

Харків НТУ «ХПІ» 2015

УДК 378:37.03+316.344.42
ББК 74в7
П78

Рецензенти: Р. С. Гуревич, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України,
В. В. Рибалка, доктор психологічних наук, професор,
В. О. Лозовой, доктор філософських наук, професор

Свідство про державну реєстрацію: КВ №7762 від 21.08.2003 р.

Включений у довідник періодичних видань бази даних *Ulrich's Periodicals Directory (New Jersey, USA)*
Друкуються за рішенням Вченої ради Національного технічного університету "ХПІ" (протокол № 4 від 24.04.2015 р.)

Редакційна колегія:

В. Г. Кремень, д-р філос. наук, професор, академік НАН України і НАПН України (голова)
Л. Л. Тovaжнянський, д-р техн. наук, професор, почесний академік НАПН України (співголова)
О. Г. Романовський, д-р пед. наук, професор, член-кореспондент НАПН України (заступник голови)
В. М. Бабася, д-р держ. упр., професор
В. П. Андрущенко, д-р філос. наук, професор, академік НАПН України
Н. Г. Навчицко, д-р пед. наук, професор, академік НАПН України
І. Д. Бех, д-р психол. наук, професор, академік НАПН України
В. І. Луговий, д-р пед. наук, професор, академік НАПН України
В. Ю. Бяков, д-р техн. наук, професор, член-кор. НАПН України
С. О. Сисосва, д-р пед. наук, професор, член-кор. НАПН України
Г. О. Балл, д-р психол. наук, професор, член-кор. НАПН України
Р. С. Гуревич, д-р пед. наук, професор, член-кор. НАПН України
В. М. Князєв, д-р філос. наук, професор
П. І. Надолішній, д-р держ. упр., професор
В. П. Тронь, д-р держ. упр., професор
В. В. Рибалка, д-р психол. наук, професор
Т. І. Сущенко, д-р пед. наук, професор
М. П. Лещенко, д-р пед. наук, професор
В. О. Мезяко, д-р психол. наук, професор
Н. А. Побірченко, д-р психол. наук, професор
Л. П. Пуховська, д-р пед. наук, професор
О. М. Пехота, д-р пед. наук, професор
В. В. Корженко, д-р філос. наук, професор
А. І. Грабченко, д-р техн. наук, професор
Є. Є. Александров, д-р техн. наук, професор
М. Д. Годлевський, д-р техн. наук, професор
Е. Г. Братуга, д-р техн. наук, професор
О. С. Куценко, д-р техн. наук, професор
В. Б. Свиридов, д-р техн. наук, професор
О. С. Пономарьов, професор
С. М. Пазинич, д-р філософії, професор
А. О. Мамалуй, д-р фіз.-мат. наук, професор
О. А. Ігнатюк, д-р пед. наук, професор
Н. В. Пидбуцька, канд. пед. наук, доцент (відповідальний секретар)

Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти :
зб. наук. праць / за ред. Л. Л. Тovaжнянського, О. Г. Романовського. – Вип. 43 (47). – Харків :
НТУ "ХПІ", 2015. – 396 с.

Розглянуто психолого-педагогічні аспекти проблем підготовки фахівця, теоретико-практичні компоненти теорії управління, компоненти інноваційної складової розвитку освіти, психологічні проблеми соціального життя. Проаналізовано питання удосконалення рівня підготовки фахівця та інноваційних аспектів у сфері освіти та управління.

Адресовано науковим працівникам, педагогам, аспірантам, а також тим, хто займається дослідженням проблем підготовки гуманітарно-технічної еліти.

УДК 378:37.03+316.344.42
ББК 74в7

ISSN 2078-7812

© НТУ "ХПІ", 2015

Ріпко І.В., Серeda Н.В. Роль інтонаційної виразності у професійному мовленні викладача	69
Сегеда Н.А. Особистісне зростання як акме критерій людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога	81
Серeda І.В. Підготовка філологів магістерського рівня в контексті технологічного підходу	88
Штефан Л.В. Взаємозв'язки законів педагогічної творчості зі специфікою формування інноваційної культури майбутнього фахівця	96
VI РОЗДІЛ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ	
Абрамчук О. В. Виховний потенціал соціально-гуманітарних дисциплін у становленні національносвідомої особистості майбутнього інженера	102
Городыская О.Н. Проблема личностного самоопределення в современном обществе	109
Квасник О.В. Роль циклу психолого-педагогічних дисциплін у системі підготовки майбутнього інженера	115
Ланских М.В. Особенности психологической и управленческой подготовки будущих инженерных кадров	124
Ріпко І.В. Педагогічна діагностика лідерських якостей як необхідний елемент професійної підготовки майбутніх інженерів в технічних університетах	130

УДК 378.013:42.316

Сегеда Н.А.,
м. Мелітополь, Україна

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ ЯК АКМЕКРИТЕРІЙ ЛЮДИНОМІРНОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Новий, властивий для XXI століття смисл універсуму – це людина у розмаїтті виявів життєтворчості. Ключовим питанням в педагогічній освіті стає людиноцентризм, який зумовлює пошуки ефективних шляхів актуалізації її гуманітарної, екологічної і педагогічної адекватності. У доповіді ЮНЕСКО з “Моніторингу освіти для всіх” (2008р.) забезпечення єдиних умов для успішного професійного зростання педагогів проголошено пріоритетною кадровою політикою. Світові освітні тенденції знаходять відбиття у змісті “Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті”, Державної національної програми “Освіта-XXI ст.”, Концепції розвитку післядипломної освіти України, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський простір (2004 р.), Закону України “Про вищу освіту”(2014 р.)

Здатність бачити в іншому і собі унікальну цілісність, опановувати закони розвитку людини протягом життя, розуміти і вміти вести діалог з представниками різних соціальних груп, культур, конфесій, національностей, самостійно підтримувати універсальність індивідуально-творчого потенціалу і професійну готовність до транс-формерних процесів стають змістом і результатом оновлення особистісно-діяльнісних засад індивідуальної освітньої траєкторії людини протягом життя.

Яскравою властивістю постіндустріального суспільства є збільшення часу, який раніше називали “вільним”, адже розвинуте виробництво дедалі частіше використовує “безлюдні” технології. Важливим є те, що вільний час стає масовим надбанням, що викликає бурхливий розвиток гуманітарних галузей. У їхній багатоваріантності педагогіка залишає за собою визначальні позиції, адже її людино і культуротворча функції зумовлюють суб'єктивні і об'єктивні смисли опанування людиною засобів самозбереження, самотворення і самопред'явлення світу протягом життя. Основною відповіддю на ці соціально-культурні очікування є особистісне зростання, що актуалізує якісно новий рівень наукової рефлексії гуманітарної сутності освітнього середовища майбутнього педагога, зокрема його людиномірності

Аналіз останніх наукових публікацій. Питання розвитку людини ни-зує всю історію соціально-гуманітарного знання. У сучасному соціогуманітарному знанні сформовано достатню наукову базу для вивчення питань розви-тку особистості в освітньому середовищі професійної педагогічної підготов-ки. Зокрема це праці, в яких розкриваються положення соціогуманітарного знання про теоретико-методичні основи становлення особистості: у філософ-ських концепціях щодо соціокультурної місії постмодернізму, ідеях гумані-зації освіти (О.Асмолов, Г. Балл, І. Бех, В. Біблер, М.Каган, О. Бондаревська, Н. Бордовська, В. Зиченко, В. Сластьонін Б. Гершунський, В. Загвязинський, М. Мамардашвілі); у філософії освіти (В. Андрущенко, В. Бех, І. Зязюн, С. Клепко, В. Луговий, В. Огнев'юк, В. Романенко та ін.); у педагогіці й теорії та методиці професійної освіти (В. Борисов, Л. Вовк, Н. Гузій, Н.Ничкало, О. Отич, В. Паламарчук, Н. Протасова, О. Шпак, О. Романовський, О. Сухомлинська, Л. Сущенко та ін). Проте, вивчення продуктів наукової рефлексії проблем забезпечення людиномірності соціокультурного середо-вища педагога уможливило висновки про недостатність висвітлення концеп-туальних ідей про: людинотворчу сутність та гуманітарні ефекти професійної освіти педагога; мотивацію, зміст, специфіку індивідуалізації його професій-но-освітнього маршруту – тобто ключових питань, які обумовлюють люди-номірність освітнього супроводу особистісного зростання.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Беручі до уваги філософсько-методологічні, психолого-педагогічні, орієнтири зазначених досліджень, маємо наголосити на пози-ції, про те, що освіта на кожній своїй фазі змінює сутнісні властивості й на ранніх етапах професіоналізації характеризується передаванням досві-ду певного різновиду культурної практики як регульованого соціумом процесу його трансляції, з набуттям соціальної зрілості неперервна про-фесійна освіта набуває суб'єктно-особистісного значення, відбувається прилучення людини до досвіду – сприйняття і внутрішнє опрацювання цінностей професійної культури та створення нових культурних фактів, як продукту набуття професіоналізму. Проте, отримання цього соціо-особистісно-діяльнісного результату в системі неперервної педагогічної освіти гальмується відсутністю теоретико-методичного рівня вивчення феномену особистісного зростання як акмекритерію людиномірності осві-тнього середовища майбутнього педагога. Зазначена проблема актуалізує вирішення низки протиріч серед яких суперечність між потребою особис-тості в реалізації високо вмотивованої власної освітньо-професійної про-грами та відсутністю відкритих, гнучких систем освіти, які передбачають особистісні й професійні досягнення на будь-якому етапі професіогенезу. Їх вирішення у площині наукової рефлексії зумовлює мету статті, яка по-

лягає у висвітленні концептуальних ідей про особистісне зростання педагога як критерію людиномірності професіоналізму.

Поняття особистості презентує соціальну складову людського існування. Особистістю треба вважати людину, котра визначила і виявила себе серед інших, це міра взаємин людини з суспільством і реалізація себе в ньому, вимір її соціалізації, залучення до соціальних процесів, тобто її соціальна якість [1]. Метасистемна категорія розвитку особистості продукує системну категорію особистісного зростання.

Категорія “особистість” набагато глибша її “соціалізаторських” трактувань, утім в педагогічному контексті соціальні властивості стають визначальними. Підкреслюючи місце освітньої системи в епіцентрі впливів на соціально-культурні процеси, В. Луговий акцентує увагу на поєднанні загальносоціумного та індивідуально-особистісного зростання як запоруки удосконалення суспільства [2]. Наявність феномену особистісного зростання людини ми обґрунтовуємо концепцією регуляції соціальної поведінки В. Ядова, за якою диспозиції особистості, тобто її готовність до поведінки у конкретній соціальній ситуації, є ієрархічно організованою системою [3]. Визначальною геномною характеристикою особистісного зростання педагога виступає досвід, у якому сконцентрована соціально-культурна сутність педагогіки як виду соціальної практики.

Від сутнісних ознак запрограмованого природного розвитку особистісне зростання вирізняється реінтеграційною природою – з одного боку воно є соціально зумовленим, адже людина виходить за власні межі, впливаючи своїм досвідом на соціум, оточення, з іншого – незапрограмованим, адже виявляється у результаті перетворень людини через оволодіння символами культури людства, системним професійним досвідом, що й спричинює потребу педагогічного супроводу моделювання або впливу на зазначений процес.

Пропонована концептуальна ідея про особистісне зростання педагога як акмекритерій людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога спрямована на педагогічне вирішення цієї проблеми та ґрунтується на постнекласичній моделі наукового пізнання, в якій нелінійні когнітивні процедури уможливають використання різноманітних близьких за смыслом “зростання” понять з інших наук, але водночас, заперечують перспективі теоретичного перенесення точних визначень на неоднорядковий процес через іншу природу його носія. Тому, сутнісні педагогічні ознаки особистісного зростання майбутнього педагога відрізнятимуться від біологічних, філософських тлумачень, психологічних досліджень названого феномену, які в основному сконцентровані на взаємозв'язках діалектичних смислів кількісного накопичення, концепцій формування потенціалу життєтворчості, професійного саморозвитку та психологічної підтримки.

У практично зорієнтованих науках, до яких належить акмеологія, особистісне зростання розглядається як процес самозміни людини в її активно-перетворювальній діяльності через індивідуальний досвід використання проблемних ситуацій для власного розвитку, що забезпечує досягнення свого акме на певному етапі дорослості. Процеси особистісного зростання пов'язані з індивідуальними надбаннями, досвідом і динамічними змінами особистості, саморозвитком творчої індивідуальності. Не зважаючи на бурхливий науковий інтерес до категоріальних аспектів “суб’єкта”, проблема професійного розвитку особистості у площині психологічного поняття “особистісне зростання” ще недостатньо вивчена і не сформований його відповідний критерій.

У педагогіці застосування поняття “зростання” пояснюється розвитком нелінійного мислення, одним з виявів якого є метафоричність, яка до сьогодні не усвідомлювалась як особлива гностична характеристика наукової рефлексії, а зазначеному поняттю не надавалось категоріального статусу, адже не був розвинутий його педагогічний зміст. Метафоричність, нелінійність викладу пов'язана з креативною активізацією холістичних властивостей мови, прагненням підкреслити багатозначність і багаторівневість смислу, вкладеного у текст, бажанням ініціювати нелінійні зворотні зв'язки між пошуком істини і переосмисленням проблеми. Водночас, метафоричне використання термінів може стати джерелом нерозуміння, інтелектуальних помилок. У професійній педагогіці саме метафоричність залишає використання терміну “зростання” з ознаками стандартного “асоціативного” розуміння як кількісного збільшення, що й зумовлює необхідність аналізу використання цього поняття, зокрема, його “геометричного” призначення, яке розкриває педагогічну специфіку особистісної і гуманітарної реінтеграції в динамічній системі професіоналізації-трансфесіоналізації науково-педагогічного працівника.

З огляду на сказане вище, акцентуємо та тому, що педагогічна сутність феномену особистісного зростання не має чіткого визначення. З усім смисловим багатством, методологічне наповнення, науково-методична функціональність педагогічного поняття “особистісне зростання” у різних особистісно-діяльнісних словосполученнях залишаються найменш дослідженими у вітчизняній психолого-педагогічній проблематиці освіти дорослих. Це, безперечно, порушує цілісність і повноту процесу професіоналізації-трансфесіоналізації науково-педагогічного працівника і потребує з'ясування, тому звертаємо увагу на те, що у контексті досліджуваної проблеми провідні лексеми “зростання” (кількісне збільшення, накопичення, перетворення, набуття, досягнення, поєднання з кимось, чимось) об'єднані однією сутністю – реінтеграцією (поповнення, відновлення цілісності), яка зумовлює новоутворення творчо-еволюційної природи, що виявляються в професійній реальності.

У розробці концепту особистісного зростання як акмекритерію людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога необхідно

виокремити його багатофункціональність – від функції причини до функції зміни. Сутність усіх змін, що відбуваються з людиною у різноманітних відносинах з середовищем і собою, визначає її духовна основа. Феномен накопичення індивідуальної гідності і соціальних досягнень є сутнісною людською ознакою, що детермінує еволюційні процеси роду людини за естетичними і етичними законами, чого немає у інших представників існуючого за законами природного відбору тваринного світу. Тому важливо звернути увагу на те, що особистісна дія накопичення не є самоціллю, а зумовлена прагненням до змін досвіду. Зміни – це комплексний і загальний психофізіологічний процес, у якому задіяний увесь організм людини, і допоки нова інформація, що надходить від науково-педагогічної професії, не буде “примиреною” з якістю науковця і людини, то така зміна буде викликати острах, комплекси, розпач, тобто певні психічні деформації, які не сприяють особистісному зростанню. А утім саме науково-педагогічний працівник і його професія постійно взаємодіють в очікуванні взаємовпливів і взаємозмін.

Сучасне розуміння змінності в антропологічній філософії стверджує розкриття смислу самого буття, що вказує на рівень єдиного, цілісного буття людини як безперервну зміну. Тлумачення змінності як людського феномену є підґрунтям, що припускає розгляд особистісного зростання як акмеєкритерію людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога із розкриттям холістсько-емерджентного способу ціннісного опанування професійної дійсності як відношення, в якому відбувається реінтеграція, тобто відтворюється “змінно-зберезувальна” процесуально-стадіальна еволюційна сутність соціалізації-професіоналізації, адже відбувається не проста фіксація появи окремої нової ознаки, а нових структурно-смыслових утворень.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Наукова рефлексія психолого-педагогічної літератури дозволила виокремити ідеї особистісного зростання і його проблематику: уявлення про розвиток як “саморух”; зону найближчого розвитку як простір особистісного просування і соціальної ситуації розвитку як джерела особистісного зростання; становлення суб’єкта життєдіяльності, життєтворчої активності тощо. Особистісне зростання є системно-процесуальним феноменом з низкою характеристик, які відкривають функціональну сутність досліджуваного феномену: цілісність – не зведення особистісного зростання до суми його частин; структурність – упорядкування зв’язку основних його складових із багатоплановими відношеннями особистості з професійною педагогічною реальністю; відкритість – взаємозв’язок середовища і особистісного зростання.

Сучасна гуманістика під впливом антропологем, праксіологем, ноосферологем і культурологем ХХІ століття демонструє соціокультурну потребу в полікультуровідповідному розумінні і тлумаченні професіоналізму, в якому мудрість, духовність, людяність, особистісно-професійна зрілість; продуктивність, раціональність, успіх; актуалізована освіченість і

креативність; полілог, когерентність, толерантність виступають вимірами педагогічної якості особистісного зростання науково-педагогічного працівника. Таке акме-розуміння особистісного зростання розкриває наукові і освітньо-технологічні перспективи для імплементації його функцій у культурно-освітній простір педагогічної реальності, адже цей процес започатковується як соціальний, колективний, інтерпсихологічний та утворює методологічне підґрунтя для подальшої наукової рефлексії поняття професійного зростання педагога.

Список літератури: 1. Беляев И. А. Онтогенетические механизмы становления человеческой целостности: опыт системно-синергетического анализа / Игорь Александрович Беляев // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2006. – N 10, ч. 2. – С. 137-143. 2. Луговой В.І. Педагогічна освіта в Україні : структура, функціонування. Тенденції розвитку : [монографія] / За заг.ред.акад. О. Г. Мороза. – К. : МАУП, 1994. – 196 с. 3. Ядов В. А. Гипотеза об иерархической структуре диспозиций личности и ее социальной обусловленности/В.А.Ядов // Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности. – Л. : Наука, 1979. – С. 19-26.

Bibliography (transliterated): 1. Belyaev Y. A. Ontogeneticheskiye mekhanizmy stanovleniya chelovecheskoy tselostnosti: opyt systemno-synergeticheskogo analiza / Yhor' Aleksandrovyeh Belyaev // Vestnyk Orenburhskoho hosudarstvennoho unyversyteta. – 2006. – N 10, ch. 2. – S. 137-143. 2. Luhovyy V.I. Pedagogichna osvita v Ukraini : struktura, funktsionuvannya. Tendentsiyi rozvytku : [monohrafiya] / Za zah.red.akad. O. H. Moroz. – K. : MAUP, 1994. – 196 s. 3. Yadov V. A. Hypoteza ob yerarkhicheskoj strukture dyspozytsyy lychnosty y ee sotsyal'noy obuslovlennosti/V.A.Yadov // Samorehulyatsyya y prohnozyrovanye sotsyal'noho povedenyya lychnosty. – L. : Nauka, 1979. – S. 19-26.

Сегеда Н.А.

ЛИЧНОСТНЫЙ РОСТ КАК АКМЕКРИТЕРИЙ ЧЕЛОВЕКОМЕРНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА.

В статье актуализирована проблема взаимодействия человека и педагогической профессии с точки их взаимовлияний и последующих изменений. Интерпретация изменяемости как человеческого феномена является основанием для определения личностного роста в качестве акмекритерия человекомерности образовательной среды будущего педагога. Научная рефлексия психолого-педагогической литературы позволила выделить идеи личностного роста и его проблематику: представление о развитии как самодвижении; зоне ближайшего развития как пространстве личностного восхождения и социальной ситуации развития как источника

личностного роста; становлении субъекта жизнедеятельности, его жизне-творческой активности.

Ключевые слова: личностный рост, целостность, открытость, стремление к изменениям опыта, реинтеграция, акмекритерий, человеко-мерная образовательная среда, профессионализация-трансфессионализация.

Сегеда Н.А.

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ ЯК АКМЕКРИТЕРІЙ ЛЮДИНОМІРНОСТІ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА.

У статті актуалізована проблема взаємодії людини і педагогічної професії з точки зору їх взаємовпливів і подальших змін. Тлумачення змінності як людського феномену є підґрунтям, що припускає розгляд *особистісного зростання як акмекритерію людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога*. Наукова рефлексія психолого-педагогічної літератури дозволила виокремити ідеї особистісного зростання і його проблематику: уявлення про розвиток як "саморух"; зону найближчого розвитку як простір особистісного просування і соціальної ситуації розвитку як джерела особистісного зростання; становлення суб'єкта життєдіяльності, його життєтворчої активності:

Ключові слова: особистісне зростання, цілісність, відкритість, прагненням до змін досвіду, реінтеграція, акмекритерій, людино мірне освітнє середовище, професіоналізація-трансфесіоналізація

Segeda N.

PERSONAL IMPROVEMENT AS ACMECRITERION HUMAN MEASUREMENT THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE FUTURE TEACHER

The article is updated the problem human effects and teaching professions in their interaction skills and subsequent changes Interpretation of changes as a human phenomenon is the basis that involves consideration of personal growth as akme criterion the humanity learning environment of the future teacher. Scientific reflection of psychological-pedagogical literature allowed to separate the idea of personal growth and its problematics: the idea of development as "samoruh"; zone of the nearest development as a space of personal advancement and social situations of development as a source of personal growth; the formation of the subject's life, his evolutionary activity